

1998.02.14

Nagy a riadalom, Brecht úr

Díszpinty lett, kedves Brecht, úgy idézik, ahogy nekik tetszik. Pedig tudják, hogy ha élne, beléjük rúgna. Kiröhögné őket, vagy ami sokkal rosszabb: pojacát csinálna mindből. Nem bánják.

Guten Morgen, Herr Brecht!

Ébredjen! Nyissa már ki a szemét! Baj van, nagy baj!

Nem az, hogy Magáról össze-vissza irkálnak mindent, mert azt hiszik, ha valaki száz éve született, eltekinthetnek vele kapcsolatban a pontosságtól. Ezt néha már olyan remekül művelik, hogy még hazudnak is. A tévedések centenáriumi vígjátéka azzal kezdődött, hogy ismert szignójú színikritikusunk több százezres lapjában történelmi hülyeségeket terjesztett, s nem volt egyetlen szerkesztő a környékén, aki korrigálta volna. Azt írta, hogy Ön – idézem – „csak a fal felépítését követően és csak erős állami rábeszélésre költözik át Helene Weigellel a keleti oldalra – Chausseestrasse 125.”

Minthogy a falat 1961. augusztus 13-ának éjszakáján tákolták össze a Volksarmee kőművessé átképzett katonái, Ön pedig már 1956. augusztus 17-én „elholt” – hogy a jeles szignójút idézzem – nem tudom, milyen következtetésekre kéne jutnunk a kapitális tévedések ilyenforma tálalásából. Azt már nem is merem említeni, hogy a Maguk Svájcban történt hazatérésének napján, 1948. október 22-én, Németországban csupán zónahatárok voltak. Akkor még nem hozták rossz hírbe az égtájukat a politikai zászlólengetők.

No, de van ennél rosszabb is.

A mindenkori Lukács-tanítvány centenáriumi visszaemlékezését rögtön magyarázkodással kezdi, merthogy Berlinből küldi az írást a színházi szaklap számára, ott pedig kénytelen nélkülözni feljegyzéseit és könyveit. Talán ez az oka, hogy nem tudja: az említett Chausseestrasse 125. számú házban egész Brecht-archívum állt volna rendelkezésére, szóval, emiatt felejtkezik el, emlékezőtársával, a színikritikussal együtt arról, hogy Brecht rossz sorsa Magyarországon nem a kontárságon, nem „színészetünk makacs gondolati renyhességén” meg efféléken múltott. Egyedül Lukács Györgyön, aki – ne kerteljünk – utálta Brechtet. Körülbelül olyanformán, mint az egyoldalú kultúrkosztól sápadt csinovnyik: Révai József Kassákot. Mindkettőt megrekesztette, rokonszenvüket és ítéleteiket mindörökre meghatározta, hogy bolsevik malaclopójuk alatt polgári ízlést rejtegettek, ezért nem tudott túljutni egyikük Thomas Mannon, ezért kínálta a másik a népnak kultúraként a Csárdáskirálynőt.

Utálatuk valóságos oka azonban személyes természetű. Maga, Brecht úr, aki ugyanolyan gazdag polgárcsemeteként indult, mint Lukács, átlátott a szitán, s vitájuk során, melyet az expresszionizmusról folytattak, jókat odadörgölt neki. Révai sem felejtette el, hogy Kassák szerkesztőként visszaadta verseit, tanulmányait, melyek nélkülöztek minden eredetiséget.

De hagyjuk a hivatásos emlékezők emlékezetkihagyásait.

Azzal kezdtem, hogy baj van. Nagy baj.

Nemcsak nálunk, Magyarországon, Maguknál is, Berlinben, meg mindenütt. Elpimaszodtak a kapitalisták és eldurvultak csahosaik. Volt, aki előre megmondta ezt, de ki emlékszik már Gandhira és arra a táviratra, melyről épp a Maga könyvéből tudok. Amikor Rooseveltt meghalt, India élő jelképe ezt írta az özvegynek: „Gratulálok, hogy a béke emberének nem

kell megérnie a béke meggyilkolását.” Fontos a távirat dátuma: 1945. április 12-e. Amikor azt hiszik legtöbben, vége a háborúnak és itt a béke.

Gandhi szövege olyan mélyértelmű, érvényessége annyira mai, hogy beleborzong az ember. 50 éve hazudják a politika banderillói a békét, s azt, hogy némely helyinek nevezett háborújuk csak megfélemezni hivatott a béke ellenségeit. Ezek jegyében öltek-raboltak-becstelenítettek Koreában, Tibetben, Vietnamban, Afganisztánban, Kuvaitban, s tiporták el a szabadság, függetlenség vágyát a magyarokban, a csehekben, a kurdokban, a palesztinokban, a csecsenekben, utóbb a bosnyákokban. A világ nézte, tűrte, vállat rántott, s ha már túl sok véres jelenetet közvetített csataterекről a televízió, csatornát váltott, s inkább nézte Colombo hadnagyot, aki, lám, mindig a szegények oldalán nyomoz, és mindig a gazdagok bűnei után.

Hogy micsoda átverés Colombo hadnagy, hogy mekkora gyalázat nemes célok helyett népbuutításra használni a televíziót, erre még most sem ébredtek rá a békét ismételtetőik. Pedig már ott süvitenek a lövedékek ablakuk alatt.

A minap megöltek egy elbizakodott sajtómágnást.

Odaballagott kocsija mellé egy sísapkás legény, és megszórta húsz golyóval. Kilenc milliméteresekkel.

Nagy a riadalom, Brecht úr!

A politika megint a békét, a közbiztonságot ismételteti, csak hogy ezt a kopott lemezt ismerjük, annyira rossz már, hogy újra meg újra beakad rajta a tű. Sokkal inkább odafigyelünk a halott férfiú szavaira, mert azok frissek, maiak. Azt mondja a megboldogult egy róla készült, dobozban maradt filmet kommentálva, hogy jó volna tisztázni valamit. Nem ő függött a politikusoktól, hanem azok függtek tőle. Már-már oly módon, hogy néhányukat a kitarítottjaként kezelhette. A hírek szerint a tenyeréből ettek-ittak, s ha vágni kezdtek egy kocsni után, megvette nekik. Ha utazni akartak, kezükbe nyomta a repülőjegyet.

Nem a gyász nagy – a riadalom.

A sísapkás fiatalember, aki elhajigálva fegyverét, kesztyűjét és anorákját, futva távozott tettének színhelyéről, s könnyen lehet, hogy utána felszállt a 6-os villamosra, mely a Moszkva térre vitte, s ott a McDonald's-ban megevett egy hamburgert, nos, ez a fiatalember holnap felülhet a 2-es villamosra, és mi van, ha a Kossuth téren száll le?

Egyszeriben megvilágosodott annak ténye, hogy ha a morált ócska, idejétmúlt kacatnak tartja a politika, melyet áron alul elcserélt némi profitért, akkor ez nagyon rossz üzlet volt. Visszacsinálni már nem lehet. Próbálják hát magyarázni, ismételtetik, hogy a külföld hibás, meg ez a nagy lazaság. És mi máris hallani véljük első hangjait egy olyan államnak, melyben naná, hogy biztonság lesz, meg béke és szögesdróttal övezett határok, és benne csend és igazság és temérdek-temérdek rendőr.

Bevallom, Brecht úr, sokáig haragudtam Magára. Nem is harag volt az, már-már gyűlölet. Nem tudtam túltenni magam valamin, amit az idézett emlékezők kihagytak írásaikból, s ezt főként a **költő-író-színműszerző** esetében nehezményezem. Mert ugye Berlinben, 1953. június 17-én, amikor a munkásság türelmének végére ért, s kivonult az utcára, ahol aztán lövések is dördültek, Ön a Volksarmee tűzparancsa mellett voksolt. Vállalta, hogy kiáll Walter Ulbricht, Otto Grotewohl és Erich Honecker politikája mellett, s még barátait, némely szeretőjét is rávette erre. Sokakban okozott megrendülést ez a kiállítás. Magára úgy néztek addig, mint iránytűre, mely a ködben-zűrzarvarban megmutatja, merre kell tovább hajózni.

Nem mutatta meg.

Attól fogva megszűnt iránytűnek lenni.

Attól fogva már csupán költő volt, drámaíró, rendező, pedig maga sokkal többre vágyott. Agitátora, ízlésformálója, oktatója akart lenni a munkásságnak és erre, püff, az első nehezebb órában cserbenhagyta őket. Mi több, mintha azt mondta volna, a népet le kell váltani.

De térjünk vissza a mába, ahol, évekig azt hittem, Önnek már nemigen lesz helye, mert mit kezdjen az ember egy szerzővel, aki polgárfiúként kezdte, marxistaként folytatta és Walter Ulbricht híveként fejezte be.

De ez, mint utóbb kiderült, látszat volt csupán.

A Berlin keleti zónájában élő Bertolt Brechtre némiképp érvényes Talleyrand elhíresült mondása, miszerint a beszéd a gondolatok eltitkolására való. Ami az Ön esetében olyanformán fogalmazandó át, hogy a párhúség a gondolatok átcsempészéséhez kellett.

Mert a művészet, Maga írta, nem lehet természetes ott, ahol az élet mesterkél. De hát, ha mesterkél a keleti zónában és mesterkél a nyugatiban, ha az Moszkvában és New Yorkban még inkább, mit tegyen az alkotó ember? Hová vigye a portékáját: a Koldusopera, a Kurázi mama, a Szecsuáni jólélek szereplőit, díszleteit és szavait.

Vigye a föld alá?

Kihantolják, ahogy máris teszik.

Nagy kiállítás nyílt Berlinben, plakátok hirdetik, hogy az idei év a Maga éve lesz. A túró lesz az, Brecht úr! Megint magukra öltenek valami álságos köpenyt, s azok adják a pénzt a plakátokra, a könyvekre, a kiállításokra, akik be sem engedték volna magát a nappalijukba.

Nem tud elbújni, nincs menekvés. Díszpinty lett, úgy idézik, ahogy nekik tetszik. Pedig tudják, hogy ha élne, beléjük rúgna. Hogy kiröhögné őket, vagy ami sokkal rosszabb: pojacát csinálna mindből.

Nem bánják.

Semmit se bánnak, ha nem kell félniük a kilenc milliméteres sorozatlövő pisztolyoktól.

A nyavalyába, sose gondoltam volna, hogy Maga lesz a reményem egy napon. Kapaszkodóm, akinek versét talán már holnap kirakom a falra, hogy ha megkérdi tőlem egy ifjú, miként forgassa a tollat, rámutathassak:

„Még a legkisebb cselekményt, a látszólag egyszerűt is
Gyanakodva szemléljétek!
Vizsgáljátok meg, hogy szükséges-e,
Különösképpen az, ami megszokott!
Nyomatékosan kérünk, ne véljétek
Természetesnek, ami folyvást megesisik.”

Igen, ezt kell. Így kell.

Ne tűnjön el a centenárium után, Brecht elvtárs!

Ha azt hiszik, ez mozgalmi megszólítás, tévednek. Lejáratták, tönkretették ezt a szót ugyanúgy, mint azt, hogy testvér. De tojunk rájuk. Rendben?

És mostantól jobban a körmükre nézünk.

Alles Gute, Genosse Brecht!

Mától némiképp a híve:

VÉGH ALPÁR SÁNDOR